

UKM 08/20: Kirkens kulturarvstrategi

*De som gikk foran oss, dem vil vi minnes.
Her i Guds hus, hvor en dør står på klem,
inn til et glimt av den kommende verden;
de som gikk foran, vi tenker på dem!¹*

Kulturarv handler om relasjon og tilhørighet. Vår kirkes og vårt lands historier er så tett sammenvevde gjennom de siste tusen år at de ikke kan skilles. Den kirkelige kulturarven tilhører derfor alle, men forvaltes av kirken på vegne av hele nasjonen.

Kulturarven, både den fysiske, gjerne kalt «kulturminner», som kirkesteder, kirkebygg med inventar, gravplasser, og den immaterielle, som fortellinger, tradisjoner og riter, skaper identitet og engasjement. Den binder sammen kirke og folk, uavhengig av tilknytning til tros- og livssynssamfunn. Dette ansvaret betyr noen restriksjoner, men også store muligheter til formidling av kultur, tro og historie - og interaksjon mellom den lokale kirke og folk flest.

Kirkestedene og kirkebyggene representerer en kontinuerlig fortelling fra hele vår kirkes historie. De setter vår opplevelse inn i en større sammenheng, fordi de har vært der lenge før oss selv. Kirken har påvirket og vært med å forme lokalsamfunnet som igjen har påvirket kirken. Når vi vokser opp på et sted, skapes bånd til kirken som kan stikke dypt. Griper ikke kirken disse, mister den en mulighet til å bygge videre på disse båndene. Kirken sentralt må være bevisst på skjørheten som ligger i den lokale identitet.

Folk har en sterk tilknytning til sin egen kirke, gjennom kirkebygget og livets små og store ritualer og seremonier som skjer der. De relasjonene som skapes til kirken er viktige å lytte til, slik at de som arbeider og tjener i kirken, på en konstruktiv måte kan bruke folkets opplevelser i formidlingen av kirkens tro. Da kan vi på en særlig måte fremheve kirkens identitet inn i folkets liv og folks liv inn kirkens historie og tro. En bredt forankret folkekirke handler om en kirke som aktualisere kulturarven i folks liv. Ungdommens kirkemøte anerkjenner at drift og vedlikehold av kulturminnene har økonomiske konsekvenser, men har i denne saken valgt å konsentrere seg om andre sider ved kulturarven.

Kulturarv: Som barn i ditt hus

Det er mange veier inn i kulturarven. Flere går gjennom å finne nye formidlingsmåter. Trosopplæringsgrupper og tårnagenter bruker kulturarven aktivt for å formidle troshistorie og lokal historie. Barna opplever gjennom dette at kirken blir deres kirke. For ungdom er det vanligere å bruke kulturarven uten at den trekkes aktivt inn i trosopplæring og identitetsskaping. Men for ungdom er relasjon og substans viktig².

¹ Norsk salmebok 274

² UKM 06/18: «Konfirmert, hva nå?» https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/ungdommens-kirkemote/2018/UKM_2020-sak-6-18-konfirmert-hva-na---ung-i-kirken-15-30-ar---vedtak.pdf

Kulturarven må derfor flettes mer inn i ungdomsarbeidet gjennom for eksempel konfirmasjonsarbeid eller som en del av ungdomsarbeidet etter konfirmasjonen.

Kirkens og stedets historier er tett sammenvevde, som for eksempel i Lofoten der fiskerne etter å ha solgt fisken sørpå brukte noe av fortjenesten til nye lysekroner eller ny altertavle som de plasserte i sin egen kirke. Den lokale kirkelige historie bør formidles sammen med stedets historie. Her er det også viktig å ta hensyn til stedets samiske kirkeliv, særlig hvordan naturen er knyttet til kirkelivet.

Den norske kirke har en lang musikktradisjon som er tett sammenvevd med ikke-kirkelige musikktradisjoner. Her finnes mange veier inn i kulturarven. Salmer synges til lokale folketoner, og i folkemusikken finner man spor etter sakrale melodier. Mange salmediktere har vært markante personligheter i sine sokn og de har funnet inspirasjon i sine lokalsamfunn og landskapene rundt seg, noe som ofte gjenspeiles i tekstene. Unge kan finne ro i gamle tidebønner og unge som eldre har hjertet fullt av vakre salmer. Den samiske salmesangen er en levende og produktiv del av kirkelivet i kirken og i læstadianske menigheter.

Pilegrimsledene setter kirkene og helligstedene inn i en større sammenheng i tid og rom, og gir fysiske møter med troshistorien. Historiske spill som barn og unge selv setter opp, gjennom å lage kostymer og spille, engasjerer dem direkte i historie og trosfortellingen. Manuell klokkeringing bringer ringeskikker aktivt inn i gudstjenestene. Kirken skriver stadig historie, blant annet ved å løfte frem det samiske som en del av den kirkelige bevissthet. Kirkehistoriens skyggesider må også formidles, for at kirken skal være troverdig og unngå å gjenta feil.

Kirkerommet: Høy dør, vid port!

Kirkebygget er først og fremst et bygg for gudstjenestelige handlinger. Dette fører til at mange opplever det som et hellig rom, og at vi gjerne snakker om at rommet krever respekt. Det legger føringer for hvordan vi oppfører oss der. Historisk sett har kirkerommene hatt flere funksjoner, fordi det mange steder var det eneste offentlige rom. For å få tilbake en mer utvidet bruk som knytter folk til bygget og rommet, må kirken tenke konstruktivt og nytt.

Det er liten teologisk grunn til at rommet ikke kan brukes på nye måter utover de kirkelige handlinger. Samtidig er det viktig å respektere opplevelsen av at rommet er hellig. En del ikke-kirkelig bruk oppleves ikke bare som nøytral, men at den kan være kontraproduktiv i forhold til kirkerommet. Dette kan det ikke være rom for. Men grensene handler som oftest om kultur, som er forskjellig fra sted til sted og fra region til region. Derfor må vi ha tillit til at det lokale menighetsrådet gjør de nødvendige vurderinger.

Ungdommens kirkemøte ønsker at kirkerommet skal ha flere bruksområder enn de tradisjonelle kirkelige handlinger. Det er viktig at dette er rom som alle har tilgang til. Det er avgjørende at det er gode muligheter for sambruk, utleie og samarbeid for å aktualisere og nytolke kulturarven. Både ved at kulturminnene blir brukt, men også ved at historiene kan bli til opplevelser. Dette er også potensielt viktig for rekruttering³. Det er for eksempel en forutsetning å ha tilgang på et orgel å øve på, for å kunne bli organist/kantor.

³UKM 04/19, «Rekruttering» https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/ungdommens-kirkemote/2019/UKM_2020%2004-19%20rekruttering.pdf

Tanken om kirken som stedets kulturhus åpner for en mental endring i forhold til bruken av bygget. Dette betyr mulighet for å komme i dialog og kontakt med nye mennesker og grupper, og for samarbeid med andre lokale kulturaktører. Et eksempel er å ta i bruk kirken som arena for religionsdialog der mennesker kan møtes på tvers av kulturer.

Der det har en hensikt bør kirken også være åpen for å tenke videre om kirkens samfunnsrolle ved for eksempel å ta den i bruk som et sted for turistinformasjon.

Kirken må være åpen og tilgjengelig for hele samfunnet, både for den enkeltes behov for et stille og annerledes rom, men også for hele stedet ved større begivenheter, og ved ulykker og katastrofer.

UKM 2020 oppfordrer:

Kirkemøtet til å:

- Ta på alvor de unges tolkning og behov i møte med kulturarven.
- Legge til rette for bred bruk av kirkerommet som ikke går på bekostning av kirkerommets særegne status.
- Bevare og fornye kirkemusikken som en del av forvaltningen av kulturarven.

Bispedømmerådene til å:

- Trygge de ulike organene i deres arbeid med kulturarven.
- Sikre medvirkning fra menighetsrådene i saker som handler om lokale forhold.

Menighetsrådene til å:

- Legge til rette for musikk og korarbeid, og legge til rette for at unge kan bruke orgelet til å øve på og lære om kirkemusikk.
- Gå i dialog med andre relevante lokale aktører for å bidra til at folk finner sin plass og identitet i kirken.
- Gjøre seg kjent med plattformen «Kirkens unge»⁴.

Kristne barne- og ungdomsorganisasjoner til å:

- Fortsatt frimodig bruke plattformen «Kirkens unge» i møte med den lokale kirken.
- Gjøre seg kjent med kirkens kulturarv, også lokalt.

UKM 2020 ser et stort behov for å bevisstgjøre de ulike organene for hvem som har ansvar for hva. Forankring av avgjørelser er viktig. Før fellesråd og bispedømmeråd gjør vedtak, må menighetsrådene bli hørt.

⁴ https://kfuk-kfum.no/static/files/kirkens-unge/2020-05-14%20Kirkens%20unge_digital.pdf